L’amistat en Simone Weil
Teixir possibilitats en un vincle d’amor pur

Adriana Comas Martínez

Tutoritzada per Anabella Di Tullio

Treball de Fi de Grau

Grau de Filosofia

Curs 2024 – 2025

Facultat de Filosofia i Lletres

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Universitat Autònoma de Barcelona

Facultat de Filosofia i Lletres

Grau: Filosofia

Curs acadèmic: 2025-2026

L'estudiant Adriana Comas Martínez amb NIF 47979431M

Lliura el seu TFG "L'amistat en Simone Weil. Teixir possibilitats en un vincle d'amor pur".

Declaro que el Treball de Fi de Grau que presento és fruit de la meva feina personal, que no copio ni faig servir idees, formulacions, cites integrals o il·lustracions diverses, extretes de cap obra, article, memòria, etc. (en versió impresa o electrònica), sense esmentar-ne de forma clara i estricta l'origen, tant en el cos del treball com a la bibliografia.

Soc plenament conscient que el fet de no respectar aquests termes implica sancions universitàries i/o d'un altre ordre legal.

SIGNATURA

Bellaterra, 8 de juny de 2026.

Índex

Resum i Abstract 2

Introducció 3

Primer eix 7

1. Amor i gravetat 7

2. Amor i gràcia 10

3. Amistat: pràctica exigent i esforçada 15

3.1. Amistat com a via d'acceptació i consentiment de l'existència de l'altra 15

3.2. Estimar sense imaginar 16

3.3. Amistat i distància, desig sense objecte 17

Segon Eix 21

4. Esquinçament de la lògica instrumental basada en la relació entre mitjans i fins 21

5. En el nivell de la lectura i la percepció; amistat com a proposta d'orientació de la mirada 31

Conclusions 38

Llistat de referències bibiogràfiques 41

Resum i Abstract

Resum

Aquest treball parteix de la construcció d'una conceptualització de la relació d'amistat en Simone Weil. Aquesta ens situa el vincle en el pla de la gravetat, el de la gràcia i assenyala les característiques de la seva pràctica en el grau més pur. Posteriorment, es pregunta quines formes de relació s'articulen o s'obstrueixen amb la seva pràctica. S'investiga, en primer lloc, el paper de l'amistat en Weil com a ruptura de les relacions instrumentals i deshumanitzadores. En segon lloc, es parteix dels conceptes de lectura i d'atenció com a possibilitats de transformar l'experiència humana preservant l'alteritat del món comú.

Paraules clau: amistat, gravetat, gràcia, atenció, lectura

Abstract

This Thesis stems from the construction of a conceptualization about the relationship of friendship according to Simone Weil. That places the bond in gravity's plane, in grace's and marks the characteristics of its practice in its purest form. Afterwards, questions about which are the ways of relationship that can be articulated or obstructed because of its practice. Firstly, it is being investigated the role of friendship according to Weil as a rupture from instrumental and dehumanizing relationships. In second place, it starts from the concepts of reading and attention as ways to transform human experience preserving the alterity of common world.

Keywords: friendship, gravity, grace, attention, reading

Introducció

El concepte d'amistat creua de manera transversal tota l'obra de Simone Weil. A la sessió dedicada a aquest tema en el seminari de Simone Weil de l'Institut d'Humanitats de Barcelona, Rosa Rius, ponent de la sessió, parafraseja una carta que Weil va escriure a la seva amiga Joë Bousquet el 1942 que diu: "l'amistat per mi és un benefici incomparable, una font de vida. No metafòricament sinó literalment" (Matheu i Rius 2023, 8:38). L'amistat, en la filòsofa, se'ns dibuixa des d'un inici com una alegria gratuïta que ens obre el camí a una manera de viure alineada a la justícia, al bé i a la felicitat.

Preguntar-se filosòficament per l'amistat connecta amb una de les dimensions fonamentals de la nostra existència en tant que aquesta és compartida. Els vincles humans ens són essencials: la manera com ens relacionem les unes amb les altres conforma modes de convivència i, en un nivell més profund, determina la mateixa comprensió dels subjectes, de l'altra i de les possibilitats de la vida comuna. Existim inevitablement en relació. Per això ens diu Weil de l'amor que: "Amor. Ser necesario para nosotos, condición de existencia que se nos presenta como natural. Su fin nos resulta natural, y nos produce horrible, imposible y antinatural no ser en el amor" (Mesa 2020, 61).

En aquest marc i com ja assenyalava en un inici, l'amistat està revestida d'una rellevància particular sent una experiència que ens travessa i ens transforma. Amistat entesa com una relació lliure entre persones que desitgen i cultiven una existència compartida guiada per un sentiment recíproc, afectuós, electiu i desinteressat. Un espai on es practica l'acció d'acollir i de donar així com la cura i preservació de la persona amiga. Amistat que és construcció i conversa compartida.

Per tot l'anterior, l'amistat no pot reduir-se a un afecte privat o a una forma espontània de sociabilitat, sinó que esdevé un espai des d'on pensar la germinació d'una relació sòlida que posa en joc la tensió entre proximitat i distància i que està plena de possibilitats.

L'experiència de l'amistat ens apropa a la vulnerabilitat, a la necessitat d'afecte i reconeixement i a la impossibilitat d'una existència que es doni tancada en si mateixa. Posar l'amistat en reflexió, doncs, va molt més enllà d'analitzar una experiència privada; significa interrogar les potencialitats mateixes de la relació humana, la manera com el subjecte conforma xarxa, els espais on busca suport i les expressions que sorgeixen quan es vincula amb allò diferent d'ell mateix.

Pensar l'amistat tenint en compte la seva facultat de construcció social permet entrar en un diàleg crític i desafiant de les lògiques relacionals imperants i tot el que abasten i configuren.

Jugar amb la formulació de Weil és revelador i demostra, un cop més, l'actualitat de la pensadora vinculant i dialogant amb els seus textos preservant, sempre, el contingut etern i transcendent del seu missatge.

Marc teòric i estructura del treball

El present treball està conformat per dos eixos que s'interrelacionen i dialoguen entre si. La primera part s'obre amb la pregunta: quina és la concepció d'amistat que proposa Simone Weil? Si bé s'ha fet recerca i reflexió sobre el tema, no existeix un recull sistemàtic que ofereixi una definició exacta i detallada sobre el concepte. Potser, l'anterior respecta i fa sentit al fet que la mateixa Simone Weil no estructura els seus escrits ni la seva teoria de manera sistemàtica.

Respectar aquesta forma ha estat una prioritat també en la manera d'articular els apartats d'aquest document i de redactar-los. La filosofia de Weil irromp com una cerca constant, oberta i, a vegades, contradictòria que troba la seva riquesa precisament en aquestes característiques i peculiaritats. Es tracta, doncs, d'una obra fragmentada i heterogènia que resulta, al mateix temps, profundament coherent.

L'elaboració de la primera part s'ha dut a terme a partir d'un capbussament intens als textos de l'autora. En una sort d'exercici de comprensió i recepció d'idees s'ha anat teixint un marc de conceptes sobre i des dels que pensar. Un marc que no fa de sistema conceptual i tancat sinó que posa en joc una manera d'articular i concebre que ha hagut de ser assimilada en petites dosis i que ha anat adquirint nous caràcters amb el temps.

Aquesta pròpia lectura dels textos ha estat l'operació filosòfica des d'on s'ha teixit tot el treball i, per tant, el seu nucli central. Retorno a l'especificació del caràcter fragmentari per concretar que la fidelitat textual que s'ha procurat respectar, conforma un exercici de diàleg amb una reconstrucció conceptual. Aquest exercici ha esdevingut un recorregut estructurat en tres capítols: amor i gravetat, amor i gràcia i amistat com a pràctica exigent i esforçada.

Una característica fonamental de la manera de construcció d'aquest primer eix és que no ha estat un recorregut en solitari. La posada en comú i l'acompanyament d'altres han format part constitutiva del procés mateix de pensament donant veu i forma a la manera en què ha esdevingut. L'aproximació als textos de Weil ha gestat l'elaboració d'un seminari obert que ha constituït un espai de discussió, contrast i elaboració compartida. El treball es fa ressò en aquesta dimensió viva, tant en la seva lògica metodològica com en el seu desenvolupament conceptual.

La construcció de base teòrica parteix de dos textos dels quals és necessari fer-ne alguns aclariments. El llibre de *La gravetat i la gràcia* marca el punt de partida i situa l'engranatge de pensament que es mou a l'obra de la filòsofa. És necessari especificar que aquest primer llibre no va ser conformat pròpiament per Simone Weil. Parafrasejant el que diu Pau Matheu (traductor del llibre) a la presentació de l'edició consultada, *La gravetat i la gràcia* és un recull de fragments i textos extrets d'onze quaderns de Weil durant els quals el seu pensament canvia i es transforma travessant direccions i hipòtesis diverses: "apunts provisionals d'un pensament en evolució" (Weil 2021, 10).

La construcció del llibre com a tal és obra de Gustave Thibon, autèntic amic de Simone Weil a qui aquesta va deixar els escrits i la potestat de fer-ne ús. És important, per tant, tenir en compte que es tracta d'escrits que s'encaminen a un projecte de construcció més ampli que restà inacabat i que es presenten prenent forma i títols en una composició no triada per ella. Es tracta de textos nus que mai van deslligats de la vida i experiència de l'autora. És significativa la manera en què ho diu Thibon presentant l'obra amb les següents paraules: "cap embotiment artificiós no s'interposa entre la vida i el verb: l'ànima, el pensament i l'expressió construeixen un bloc sense fissura" (Weil 2021, 29).

El segon text utilitzat en el primer eix es tracta del llibre *A la espera de Dios*. L'elecció d'aquesta obra es deu al fet que posa al centre el pensament de Weil com una filosofia que, evidenciant les veritats des del camp dels vençuts i el territori de la desgràcia, subratllant-ne les ferides i vivint des del dolor, es nodreix d'un sentiment compassiu i d'un pensament de l'amor. En segon lloc, l'elecció respon a la presència del llibre d'un capítol explícitament dedicat a l'amistat.

La conformació d'aquest segon llibre és també una obra pòstuma i compilada d'un recull de textos que Simone Weil va deixar al seu amic J.M.Perrin. Són escrits elaborats entre els mesos de gener i juny de l'any 1942 i es relacionen amb la conversa que Perrin tenia amb Weil des del juny de l'any anterior (el mateix llibre conté parts de la correspondència que mantenien).

Si bé el recull no és acció de l'autora, la composició no és tampoc feta per ningú altre i s'estructura diferenciadament per capítols amb els textos tal qual. Perrin expressa al prefaci que les seves raons de publicació són la divulgació de pàgines que il·lustren l'experiència interior i personalitat de Weil i, sobretot, el desig que ella li havia comunicat de què altres persones poguessin entrar en diàleg. Convé mencionar, però que també es tracta de textos no escrits per ser publicats.

El segon eix parteix del treball filosòfic fruit de la reconstrucció conceptual per elaborar possibles vies de desplegament ètic i polític exigides pel primer, no només en tant que aplicació d'aquest. Suposa una declaració del fet que els conceptes no quedin tancats en un pla abstracte sinó que puguin desembocar en una manera de mirar, d'habitar el món, de relacionar-nos. Aquesta part neix de la necessitat de pensar què implica sostenir la concepció de l'amistat de Weil fent referència a un pensament que és sabut que no pot entendre's separat de les formes de vida. La pregunta per l'amistat ens porta a un qüestionament de les maneres de relacionar-nos amb les altres. D'aquesta manera pregunta: què exigeix la concepció d'amistat en Weil? Quines formes de relació es tornen possibles o impossibles en aquesta exigència?

Des d'aquest punt de partida, el primer capítol d'aquesta segona part neix desengranant la proposta de l'amistat com una possible fractura de les relacions instrumentals i les dinàmiques de cosificació que travessen els vincles humans. El segon capítol dialoga i situa el terme de lectura de Weil com a via que, mitjançant l'atenció, permet pensar l'amistat com una pràctica justa i d'acollida de l'alteritat. Ambdós moviments responen a una qüestió de fons que situa l'amistat, entesa com a pràctica de cura, amor i construcció que no redueixi l'altre a objecte, projecció o possessió.

En el caminar del treball, vinculat tota l'estona als textos i a l'aproximació viscuda de la lògica de Simone Weil, les dues parts no s'entenen separadament sinó dibuixant un moviment de pensament on acostar-se a nocions com atenció, despossessió, lectura, desgràcia, silenci, espera, entre altres, sempre porta a una transformació de la mirada i de la relació mateixa i entra en tensió amb espais on no hi siguin presents.

Primer eix

1. Amor i gravetat

Simone Weil ens situa al món material: un món regnat per la necessitat amb una llei central que anomena sota el nom de gravetat. En relació amb els éssers humans, per acostar-nos al camí que ens interessa, la gravetat comporta una autoafirmació del propi ego; és el que ens porta a situar el nostre jo al centre de l'existència i del món i, en conseqüència, a voler fer-lo créixer i dominar tant com pugui. Sota aquesta força, les criatures busquem alimentar el jo per donar sentit al que creiem que ens dona valor i ens constitueix. Amb aquesta autoconcepció, la nostra mirada s'envolta de filtres d'irrealitat i es relaciona de manera instrumental amb l'espai i la resta de criatures moguda en funció d'interessos propis, de necessitats, de domini i de força: "com un gas, l'ànima tendeix a ocupar la totalitat de l'espai que li és donat" (Weil 2021, 57).

El poder de dir *jo* és assenyalat per l'autora com aquella única cosa que és nostra en el món, la qual només pot ser-nos arrabassada per l'extrema desgràcia (*malheur*). A conseqüència de l'anterior, vivim sota la tendència a voler fugir de totes les coses que el fan patir i que el fan, en certes ocasions, sofrir trasbalsos i moviments incòmodes. Aquesta tendència ens porta a escampar el mal que rebem o que tenim a dins fora de nosaltres i a esperar que les altres i les coses es comportin seguint els nostres desitjos, expectatives, intencions, imaginació, etc.

Des del *jo*, la realitat que construïm és una realitat sostinguda a base d'aferraments. L'aferrament descriu una insuficiència del sentiment de realitat en tant que ens aferrem en la possessió d'una cosa o d'una persona per tal que existeixi per a nosaltres. Això condueix a mirar sempre les coses i les persones a les que ens sentim aferrades des de la necessitat. Necessitat d'elles per a la vida, necessitat de que hi siguin i de que siguin d'una manera concreta per a mi.

Ens movem en un sistema de valors que mostra el món, les persones i les coses sensibles en tant que béns, donant-los un valor autoassignat. Acceptant i creient aquest pla, vivim encadenades i en la il·lusió. Ens creem una armadura on sobreviure, en la que perdurar i des d'on enfortir el jo i protegir-lo. Així mateix, ens relacionem i concebem rere vels que manipulen i canvien en funció de les fantasies, els desitjos, el patiment, les passions i el dolor.

En el pla de la gravetat, l'amor cap a les altres descriu una dinàmica de creixement que vol anar sempre en augment. Busquem sentir el nostre ego reconegut, projectant des d'ell l'empatia cap a l'altra i també en el sentit invers de les altres cap a l'ego de cadascuna. Sota aquesta mecànica, ens vinculem exigint i esperant que l'altra es comporti en funció de les nostres expectatives; sentim la necessitat de ser creadores d'allò que estimem. Aquest moviment de creixement ascendent ens porta a un reclam exigent que cada vegada demana més presència, més

resposta, més reciprocitat, més unió. Per part nostra tendim al domini, a l'ocupació de l'altra i al condicionament; exercim les pròpies exigències i provem de modificar la resta. L'amor, però té un límit. Ultrapassar-lo amb aquestes conductes porta necessàriament a l'odi, al rancor i a la decepció (entre d'altres) quan l'altra persona ja no pot correspondre el nostre desig abusiu.

En el llibre *A la espera de Dios*, Weil situa els aferraments amb les criatures diferenciant-los en dos tipus: ens vinculem amb els altres o bé per buscar- hi un bé o perquè en tenim necessitat. Aquests dos mòbils són diferents i independents entre si malgrat que hi hagi moments en què puguin coincidir. Exposa també que una tendència humana dramàtica succeeix a conseqüència del pas del temps quan sovint fem esdevenir necessàries coses que en un inici només cercàvem com a béns.

Quan el mòbil que ens porta a vincular-nos a una persona és simplement la cerca d'un bé, la relació esdevé únicament instrumental, ja que el centre del vincle és el jo per molt que pugui ser compatible amb un sentiment d'afecte i estima.

Quan, per altra banda, establim una relació amb una altra criatura des de la necessitat que la gravetat marca, fem incompatible desitjar el bé de l'altra sense deixar de desitjar el bé propi. La necessitat ens porta, com ja assenyalava, a la coacció i a la dominació, a la modificació i a l'impuls d'exercir el poder del jo sobre l'altra. Depenem d'allò de què sentim necessitat a menys que n'esdevinguem l'amo. És impossible desitjar la conservació de l'autonomia i la lliure disposició d'una mateixa i al mateix temps la conservació d'això en una altra. Weil és taxativa en afirmar que una relació fomentada únicament per la necessitat és atroç i descriu, al mateix temps, com l'ànima recorre a mentides per protegir-se i dissimular la necessitat creant vincles ficticis que ens acaben portant també a una transformació de l'afecte en odi i repulsió: "odiamos aquello de lo que dependemos, nos asquea lo que depende de nosotros" (Weil 2024 164).

En aquest punt, després del plantejament anterior, l'amistat apareix en tant que igualtat feta d'harmonia sobrenatural, unió de contraris: única excepció que pot mantenir en un vincle certa necessitat de naturalesa afectiva al mateix temps que la conservació de la facultat de l'autonomia i el lliure consentiment d'una mateixa i de l'altra: "los amantes, los amigos, tienen dos deseos. Uno, amarse hasta el punto de entrar uno en el otro y formar un solo ser. El otro, amarse tanto que aun estando cada uno en una punta del globo, su unión no sufra merma alguna. Todo lo que el hombre desea vanamente en este mundo es perfecto y real en Dios" (Weil 2024, 102).

Aquest primer capítol pren com a punt de partida la llei de la gravetat, entesa com una força que troba correspondència en tots els nivells de l'existència i treballa constantment sobre cada criatura per portar-la a exercir tot el poder del que és capaç. Per dur l'anterior a terme i consolidar així la nostra realitat, les persones ens refugiem sota la identitat i centralitat del jo de cadascuna que demana ser afirmat, restituït i protegit. Aquesta dinàmica ens allunya del bé i descriu un amor humà mecànicament inscrit en lògiques d'expectativa, dominació, apropiació i dependència.

L'amistat comença a presentar-se com la proposta weiliana de relació afectiva que possibilita un amor humà autèntic, que permet transcendir les formes imperants, com un miracle. Se'ns fa evident, doncs la irrupció d'un altre ordre de realitat, el de la gràcia, amb la capacitat d'irrompre i obrir les criatures a una manera gairebé divina d'existència.

2. Amor i gràcia

La tercera frase que apareix al llibre de *La gravetat i la gràcia* diu: "dues forces regnen sobre l'univers: llum i gravetat" (Weil 2021, 47). Per sobre la vida hem d'estimar la veritat en tant que aquesta en si mateixa és condició, com veurem, d'una estima pura. La veritat, que és equivalent al bé, està situada per Weil en el sobrenatural, en la gràcia. Ens ubiquem en la metafísica i la teologia de Weil on l'amor té una importància profunda. La realitat del que és veritable s'ubica en l'espai momentani en què la gràcia irromp al món natural. En aquest sobrenatural, situat en un altre pla en què no ens és permès accedir ni gairebé comprendre, s'hi troba Déu en tant que absolut, perfecció, llum.

La gràcia és l'única sortida que tenim de la gravetat. Tot i que per a nosaltres no comporta mai directament l'eliminació del món de la necessitat, la gràcia permet certa transcendència penetrant en les nostres ànimes i esperant a que consentim a esdevenir Déu altra vegada. Per fer aquest procés (completament invers a la manera en què ens veiem abocades per la nostra existència) és necessària una purificació del jo: hem d'abolir-lo, despullar-nos en la nostra veritat més pura en un acte d'humilitat i despreniment. El motor que permet desprendre'ns del jo des de dins és l'amor comprés de manera concreta: "amor pur de les creatures: no amor en Déu, sinó amor que ha passat per Déu com pel foc. Amor que es desprèn completament de les creatures per ascendir a Déu i en davalla associat a l'amor creador de Déu" (Weil 2021, 115).

En un altre moment del llibre, Weil defineix l'amor pur afirmant que "l'amor no és consol, és llum" (Weil 2021, 61). Analitzem l'anterior cita començant per la idea de la creació com l'acte mitjançant el qual Déu dona existència al món i a totes les coses, esdevenint així l'acte més gran d'expressió de l'amor diví. La nostra existència mateixa és, en tot moment, prova d'aquest amor de Déu per nosaltres. Com que Déu és la representació de l'amor absolut, l'amor que ens dirigeix és, en última instància, amor per si mateix a través nostre: "El alma no ama como una criatura, con amor creado. El amor que hay en ella es divino, increado, pues es el amor de Dios hacia Dios que pasa por ella" (Weil 2024, 108).

Amb la creació, Déu baixa al pla terrenal i assumeix l'existència de coses menys perfectes que ell i finites. Posteriorment, es retira, renuncia a ser-ho tot i ens dona la capacitat de llibertat a l'espera que aquesta sigui llibertat d'estimar-lo. Veiem aquest acte de generositat pura de Déu quan Weil diu: "Dios se negó en nuestro favor para darnos la posibilidad de negarnos por él. Esta respuesta, este eco, que nosotros podemos rechazar, es la única justificación posible a la locura de amor del acto creador" (Weil 2024, 117).

La imatge de Déu, per tant, no és la d'un ésser totpoderós que exerceix tota la capacitat del seu poder sense límit sinó el d'un ésser que en la màxima expressió del seu amor, es retira, cosa que ens permet poder existir. Com entreveiem al principi, a causa de tot això, la nostra existència, perquè sigui vertadera i bona, ha de retornar l'amor diví imitant la seva retirada: hem d'abandonar el jo per amor.

Aquest moviment és el que fa que Weil afirmi que l'amor no és consol: la renúncia al jo ens fa exposar sense protecció a les coses que ens interpel·len, inclús als cops més durs. L'amor no ens protegeix ni ens dona caliu, ja que amenaça al jo que és on ens sentim més còmodes en la gravetat. L'amenaça i el fa patir, el fa incòmode i el jo es revolta. L'amor és llum perquè és revelació de l'amor més pur i perfecte i com a tal necessita veritat per existir, necessita, com veurem, un buit sostingut per una atenció esforçada.

Per parlar de l'amor Weil, que utilitza sempre moltes referències platòniques, cita l'amor del *Fedre* com un amor pur en tant que no exerceix ni pateix la força. Al diàleg, Plató assenyala com l'amor, el qual ens connecta directament amb la bellesa, ens fa elevar espiritualment i ens purifica. Descriu la situació en què dos amants que s'estimen purament com a homes lliures contemplen l'altra amb veritable bonança i desig de millora: "la benevolencia del amante, que ahora ve de cerca, llena de admiración al amado que comprende que, ni aun todos los demás juntos, amigos y parientes, le ofrecen una pequeña cantidad de la amistad que encuentra en este amigo podeído por un Dios" (Plató 1953, 74 255b – 255c).

El món fa de pantalla entre nosaltres i Déu i és necessari en tant que sense això no podríem ser. Parlem de pantalla comprenent una distància: l'espai en tant que món material que permet el desenvolupament de la nostra existència. Separació que, com veurem, pot esdevenir transparència; mediació. En crear-nos, Déu es fa absent i se separa de nosaltres, però imprimeix una porció de bé sobrenatural en cadascuna. Imitar la retirada implica fer de nosaltres un lloc per l'amor, cultivar un espai d'obertura a la gràcia: "a mesura que jo esdevinc no-res Déu s'estima a través de mi mateixa" (Weil 2021, 83).

Contràriament al que podríem entendre, aquest lloc en realitat és un buit: espai de suspensió, sense força ni pretensió. Com a tal, és incòmode i dolorós en tant que va contra la natura expansiva de l'ànima i li fa mal. Sostenir el buit comporta deixar-nos sense la protecció de l'armadura construïda i resistir i lluitar contra l'impuls d'omplir; aguantar la incomoditat sense compensar-la. El buit actua com a espai d'espera necessari perquè aparegui quelcom de veritable. Esdevé, per tant, l'única via per què pot entrar en nosaltres la gràcia que només pot arribar-nos en aquests instants momentanis, d'aturada, de contemplació i d'acceptació.

Que participem en la creació del món implica, doncs, accedir al consentiment de no existir com a jo. Deixar de ser el centre, despullar-nos esdevenint canals per on pugui passar l'amor diví i, com un reflex, retornar al sobrenatural. Aquest procés suposa eliminar interiorment totes les formes d'il·lusió i de mentida que creem, tots els aferraments que pensem que ens sostenen, totes les creences que ens construeixen aparentment i que constitueixen l'ego que pensem que ens identifica.

> *Estamos en la irrealidad, en el sueño. Renunciar a nuestra situación central imaginaria, no solo con la inteligencia, sino también con la parte imaginativa del alma, es despertar a lo real, a lo eterno, ver la verdadera luz, oír el verdadero silencio. Se opera entonces una transformación en la raíz misma de la sensibilidad, en el modo immediato de recibir las impresiones sensoriales y las impresiones psicológicas* (Weil 2024, 127).

El camí anterior és un procés que té una relació molt estreta amb el contingut d'aquest treball en tant que té com a base l'amor i més concretament, perquè l'amistat, sempre que sigui pura, se'ns presenta com una de les formes implícites d'estimar Déu.

> *Vaciarse de la falsa divinidad, negarse a sí mismo, renunciar a ser en la imaginación el centro del mundo, comprender que todos los puntos podrían serlo igualmente y que el verdadero centro está fuera del mundo, es dar el consentimiento al reino de la necesidad mecánica en la materia y de la libre elección en el centro de cada alma. Este consentimiento es amor* (Weil 2024, 128).

El jo s'elimina interiorment, amb amor. L'amor a Déu esdevé una obligació permanent a la vida, però no té, en un inici i potser mai, a Déu com a objecte, ja que normalment no ha estat present i no ho està la major part del temps de les nostres vides. Així doncs, és un amor destinat a esdevenir amor diví, però que durant la vida té un altre objecte i en tant que això, rep el nom d'amor indirecte o amor implícit a Déu.

Al llibre *A la espera de Dios*, Weil explicita quins són els objectes que durant la vida de les criatures representen les úniques coses d'aquest món on Déu i el seu amor, encara que siguin de manera velada i no perfecta hi estan presents. Weil enumera tres objectes: l'amor al pròxim, l'amor a l'ordre del món i l'amor a les pràctiques religioses. En últim lloc, fa un afegit i hi situa l'amistat. A tots aquests objectes hi corresponen camins diversos d'amor malgrat que tenen tots una virtut exacta i equivalent. És en funció de les circumstàncies, el temperament i la vocació que l'ànima experimentarà unes o d'altres durant el seu procés de preparació (que normalment no arriba mai al seu fi). Són aquestes formes velades de Déu les que experimentem la major part de la nostra vida i que conviuen per esdevenir cada cop més elevades en comunió a una sola via.

L'amor absolut i pur de Déu il·lumina de la mateixa manera a tots els éssers i coses irradiant una estima que podríem considerar universal i impersonal. De fet, Weil ens diu de l'amistat que en el seu grau més elevat i pur "consiste en amar a un ser humano como se querría amar en particular a cada uno de los componentes de la especie humana" (Weil 2024, 163). Aquesta capacitat d'universalitat portada a l'últim nivell, tensa l'amistat fins al punt d'una possible confusió amb el que Weil pensa rere el nom de caritat, també dita amor al pròxim. A *la Gravetat i la Gràcia* hi ha un moment en què parlant del nostre paper en tant que parts de l'univers Weil diu textualment: "Estimo malament, em sembla: altrament no viuria les coses d'aquesta manera. El meu amor no estaria aferrat a alguns éssers. Estaria disponible per tot aquell que meresqués ser estimat" (Weil 2021, 203). Desengranar, en aquest punt, què s'entén per amor universal i particular així com per amor al pròxim és clarificador abans de parlar concretament d'amistat.

Simone Weil ens diu de l'amor al pròxim que és un intercanvi de compassió i gratitud. És el moment de trobada entre dos éssers en una situació de desigualtat on un posseeix la condició de ser persona mentre l'altre, a causa de la desgràcia, n'ha estat privat i desposseït. El que està en una situació superior, expressa compassió per l'altre quan en un impuls sobrenatural li presta atenció pura. El receptor de l'atenció pren consciència de la seva existència que havent estat anul·lada, és recuperada malgrat que sigui de forma temporal. L'atenció dedicada és creadora, però es troba en forma de renúncia en tant que és una despesa d'energia que no fa augmentar el poder de qui la dona. En això recau la seva força: és una energia que permetrà l'existència d'una altra desitjant amb totes les forces simplement que això passi.

Weil ens diu que la màxima del voler en els homes és voler lliurement. Amb la caritat, la persona que mira amb atenció desitja aquesta facultat màxima en algú altre, es fa l'un amb l'altre consentint la pròpia destrucció: el contacte amb la desgràcia. Es nega a si mateix per afirmar l'existència aliena. La gratitud pura, per altra banda, respon al fet que la persona receptora se senti feliç de manera genuïna de ser objecte de la compassió sobrenatural mantenint l'orgull intacte tot i saber que no hi ha igualtat de forces.

La caritat és, doncs la identificació absoluta de justícia i amor, és un amor pur que irromp el mecanisme cec i natural de la gravetat, que veu allò que l'home no és capaç de mirar; és un amor que descén directament d'un altre pla:

> *en el amor verdadero no somos nosotros quienes amamos a los desdichados en Dios, sino Dios en nosotros quien ama a los desdichados. Cuando nos encontramos en la desdicha, es Dios en nosotros quien ama a los que nos quieren bien. La compasión y la gratitud descienden de Dios, y*

> *cuando se encuentran en una mirada, Dios está presente en el punto en que las miradas se encuentran* (Weil 2024, 122).

L'amor al pròxim és en cert sentit completament impersonal, i per això, portat a la seva màxima, podria estendre's a tots els individus. L'amistat, en canvi, és definida per Weil com "un amor personal y humano que es puro y que encierra un pensamiento y un reflejo del amor divino" (Weil 2024, 159). No és Déu en nosaltres qui estima sinó allò de diví, però humà que tenim dins: el que ens fa criatures. L'amistat és la preferència concreta per un ésser humà determinat i, per tant, és diferent de l'amor al pròxim en tant que aquest últim és indiscriminat, obert a tots els éssers.

El proïsme significa contemplar tots els éssers en tant que maneres senceres i pures d'existència, l'amistat, tenint això primer com a base, determina una preferència natural que malgrat que en la perfecció divina no existeix, és humana. El pensament anterior es veu reflectit quan Simone Weil diu parlant de l'amor al pròxim:

> *"Se trata de un amor completamente anónimo y por eso mismo completamente universal (...) La amistad es la única excepción legítima al deber de amar solamente de manera universal. Además en mi opinión, la amistad solo es verdaderamente pura si está rodeada de una envoltura compacta de indiferencia que mantiene la distancia"* (Weil 2024, 79).

S'entén, amb aquest capítol, l'amor viscut des de la presència de la gràcia, com un amor que necessita despullar-se del jo per esdevenir en una relació íntima i vertadera amb el real: amb el que ens envolta i les criatures amb qui habitem. Aquest procés descriu un moviment de retirada a imatge de la creació divina i és l'única possibilitat d'existència bona.

Situar l'absolut de l'amor diví en una espècie de contrapunt de l'amor en la gravetat, posiciona l'amistat en un centre de força, de connexió. En tant que comprenen dues formes d'amor amb estructures i concepcions espirituals diverses, diferenciem l'amistat de l'amor al pròxim. Mentre que el segon representa el model més elevat d'amor impersonal i universal en tant que no depèn de l'afinitat ni del vincle afectiu per reconèixer de manera plena qualsevol ésser humà (especialment aquells que pateixen). L'amistat, com veurem, consisteix en una relació recíproca i concreta que neix d'una afinitat i necessita respecte de la llibertat i distància.

A continuació, ens centrarem, en la proposta de l'amistat com amor humà que transcendeix i ens eleva, com a pràctica esforçada d'atenció i com a vincle fonamental que té aquesta potència miraculosa i pot esdevenir pura només quan s'exerceix des d'un rigor que la torna una virtut exclusiva i rara. L'amistat com a tall d'interrupció de la mecànica de la gravetat travessa l'obra de Weil en una obertura cap a un amor i un afecte elevadíssims orientats al bé.

3. Amistat: pràctica exigent i esforçada

3.1. Amistat com a via d'acceptació i consentiment de l'existència de l'altra

A *La gravetat i la gràcia* Weil diu: "d'entre els éssers humans, només reconeixem plenament l'existència d'aquells que estimem. La creença en l'existència d'altres éssers humans com a tals és amor" (Weil 2021, 115). En el món terrenal, quan la gravetat i la necessitat imperen sobre els éssers humans, cadascú està en contacte amb circumstàncies determinades, amb les respectives relacions apreses, la imaginació, les pròpies idees, desitjos, etc. Tot l'anterior ens envolta i ens conforma, com si fos un decorat de teatre que adquirim i modelem assumint com a real. Entre aquest entramat canviant i subjectiu les criatures no estan forçades a creure en l'existència de res; tot pot ser entès de múltiples maneres. De fet, com ja apuntàvem en parlar de la descreació, són moltes les estratègies i girs que fem servir per protegir-nos contra la rugositat i duresa del real així com les maneres en què ens revestim per preservar-nos dels cops i de la profunditat, per disminuir el patiment i l'esforç.

En aquest marc situacional, Weil identifica l'acceptació entesa en tant que amor com l'única via de contacte amb l'existència: l'amor pur és el que ens porta a una contemplació nua del real que per ser assumit cal que penetri en nosaltres, és el que ens fa aturar i mirar amb atenció. És l'estima pura que aturant-se, sostenint i acceptant un ésser concret el fa real. En aquest acte d'amor esdevé un consentiment pur a l'existència d'una altra sense passar per una mateixa, permetent una realitat de què no ens volem apropiar, mollejar ni dominar.

L'amor és una força que ens permet veure un altre ésser amb tota l'ànima. La veritat de l'existència d'altres éssers, quan els estimem, apareix de manera treballada en suportar el buit de realitat que suposa en nosaltres sense voler-lo omplir: "és per això que l'únic òrgan de contacte amb l'existència és l'acceptació, l'amor. Per això, bellesa i realitat són idèntiques" (Weil 2021, 115) i també "... Solo podrían estarlo a quien sintiera algo de amistad por mí, de amistad verdadera. Pues para los demás, en cierto modo no existo. Tengo el color de las hojas muertas, como ciertos insectos" (Weil 2024, 81).

L'amistat pura és deixar ser i sostenir l'existència aliena observant-la pel que és. Aquesta detenció pura en la realitat es fa mitjançant un concepte clau de l'obra de Weil: l'atenció. L'esforç d'atenció és un exercici que té el propòsit d'esdevenir capaç de captar la veritat, capacitat que aconsegueix per mitjà de la pràctica. No té res a veure amb un esforç de voluntat ni de contracció dels músculs sinó al contrari, es practica mitjançant la suspensió del pensament deixant-lo buit i disponible per l'objecte altre i mantenint llunyans a ell els coneixements adquirits que poguessin relacionar-s'hi. En la pràctica descrita és imprescindible que el jo actuï de manera passiva, despresa i descreada. D'aquesta manera, l'objecte es rep nu

i real a la concepció d'aquella que mira amb atenció. És una espera sense activació en el sentit de voler buscar, però que no deixa de ser un esforç pràctic.

Mirar algú amb atenció és procurar una actitud de respecte a la seva existència, rebent-la tal com és i amb això, estimar-la. Conèixer l'altra de manera verdadera, entendre-la en totes les seves parts. És per vetllar per aquest respecte pur que la mirada de l'amistat representa un amor que no fuig del patiment de l'amiga ni se'n vol protegir: tria mantenir-s'hi, deixar-se interrompre sense intentar transformar ni apropiar-se'n. Respecta, de la mateixa manera, la joia aliena sense voler fer-la pròpia; sinó simplement en tant que és. Reconeixem per això l'existència només dels que estimem perquè els hi donem autonomia i els fem persones. Establir relacions que no depenen del jo és el que ens permet un vincle no instrumental ni motivat per la necessitat amb aquelles que són amigues.

Considerant els punts esmentats, és la mirada atenta que dirigim als amics el que consenteix dins nostre la seva existència la qual en aquest moviment esdevé real als nostres ulls i en la nostra ànima. L'amistat pura permet, a imatge de l'amor diví, respectar la conservació de l'autonomia de l'altra que, de la mateixa manera que ho desitgem per a nosaltres, volem que es desenvolupi amb total llibertat. L'amistat així exercida concreta i reconeix l'existència pròpia i dels amics en tant que real perquè és percebuda i d'aquesta manera es fa present a l'esperit, ens serveix com a font d'inspiració, ens nodreix i eleva.

3.2. Estimar sense imaginar

El consentiment a l'existència dels altres tal com són implica de manera fonamental desfer-nos del pes de la imaginació. La imaginació s'encarrega de treballar constantment al costat del jo per salvar-lo de descrear-se quan per acollir la veritat sostenim el buit. Això es deu, com veiem, a què la força d'aquest espai ens deixa nus i és tan contrària a la gravetat que és impossible de suportar sense intervenció del sobrenatural, o en aquest cas de l'amistat com a forma implícita de l'amor diví.

Per impedir el dolor imaginem i tapem els espais, ens protegim i ens girem d'esquena a la realitat que passem a concebre i viure en tant que injustícia o com a quelcom contrari als nostres interessos o creences. Aquest rebuig produeix en nosaltres sentiments com l'odi, l'amargor o la rancúnia.

Aquelles coses produïdes per la imaginació construeixen un relat fals que no vol dir que físicament no passi, sinó que no és construït contemplant-ne totes les dimensions ni les relacions múltiples. La imaginació, en la seva funció de salvadora del jo, deixa quan l'apartem, un espai d'obertura al que és veritablement real.

En les relacions d'amistat quan no són pures, la imaginació elabora un relat sobre l'amic i estableix la seva imatge en funció del jo del que imagina. D'aquesta manera ens apropem i vinculem amb els amics construint somnis i fantasies, buscant satisfer plaers, necessitats egoistes, compensació i consol corrompent el llaç que ja no és d'amor. La relació esdevé un aferrament, una necessitat autoimposada que es nodreix d'expectatives i especulacions privant-nos d'un vincle pur i transparent amb l'altre.

L'amor necessita fomentar-se sobre un respecte a l'alteritat pura de la persona estimada, necessita un reconeixement pur: "l'amor necessita realitat. Estimar a través d'una aparença corporal un ésser imaginari, ¿què pot haver-hi de més atroç el dia que ens adonem? Molt més atroç que la mort, perquè la mort no pot impedir que l'ésser estimat hagi existit" (Weil 2021, 116). Veiem, tot i la cruesa de la cita anterior, com és preferible acceptar fins i tot la mort d'una amiga quan entenem que forma part de la plenitud de la seva existència. Estimar l'existència de les amigues simplement perquè són, perquè existeixen i això ha de ser-nos suficient.

Parlem de justícia en les relacions d'amistat com la facultat plena a acceptar que una persona pot ser diferent de la manera en què la llegim: predisposició a assumir que de segur és diferent en algun sentit a la manera en què la concebem. Estar sempre obertes a poder canviar la percepció que en tenim, a modificar-la en pro de vetllar per un respecte a la seva existència nua. Llegim i som llegides de manera constant. A la gravetat opera una llei mecànica que ens dificulta l'exercici de la justícia en les lectures de les altres i les porta a adequar-se a la manera en què les llegim i volem llegir-les al mateix temps que les forcem a que ens llegeixin a nosaltres d'una manera concreta.

Sense atenció, les lectures obeeixen a la llei anterior simpatitzant sempre amb les passions i els judicis de valors. A través de l'exercici d'un grau alt d'atenció ens tornem més capaces d'analitzar el funcionament dels mecanismes que operen en nosaltres quan percebem algú, quines coses equilibren la concepció que en fem, quins buits omplim. És d'aquesta manera com s'il·lumina la comprensió amb la llum de la gràcia, de l'ordre del món, reflex de la saviesa de Déu. Pràctica de l'actitud de no jutjar compresa no com abstenció ni indiferència sinó com la capacitat d'actuar com a pantalla transparent d'amor pur.

3.3. Amistat i distància, desig sense objecte

"La imaginació està sempre lligada a un desig, és a dir, a un valor. Només el desig sense objecte és buit d'imaginació" (Weil 2021, 116). La cita anterior ens introdueix el nexe entre la imaginació i el desig característic de l'amistat pura: el desig sense objecte.

L'acció de desitjar sense objecte és una acció fonamental per Weil. Desitjar és assenyalat per la filòsofa com una acció amb una força importantíssima i potent que esdevé concebuda erròniament quan la fem culminar amb la possessió o assoliment de quelcom (que concebem prèviament com objecte de desig). En vista d'això ens proposa com a revelador el fet d'anar fins a l'arrel dels desitjos per desconnectar l'energia que desprèn la força de desitjar dels objectes a què l'associem. Aquesta separació ens esquinça l'ànima. Lligat al capítol anterior, desitjar sense objecte seria estimar una persona simplement per la seva existència, tota completa. Haver buidat el desig que sentim cap a ella de finalitat i direcció ens porta, com veiem, a un contacte amb el real de l'altra, amb la persona que és en si mateixa.

Buscar les fonts dels desitjos ens condueix a forces que no són imaginàries i ens permet veure amb perspectiva el que sí que ho era. El desig nu no produeix cap acte, no s'imposa sobre el real i no va cap a res. No esdevé acció sinó que manté energia. És el propulsor que ens permet mantenir el buit sense esperar-ne res ni omplir amb imaginació ni sentit sinó deixar espai, crear obertura. El desig sense objecte esdevé una tensió que no es resol sinó que se sosté. L'anterior permet l'entrada de la gràcia en nosaltres: en el verdader desig sense objecte el que es desitja en última instància és llum, desitjada no per pròpia voluntat sinó per mitjà de l'atenció a partir de sostenir una força aparentment buida (consentir l'existència d'una amiga perquè és, respectar-ne l'autonomia, observar sense voler intervenir): "si hay verdadero deseo, si el objeto del deseo es realmente la luz, el deseo de luz produce luz. Hay verdadero deseo cuando hay esfuerzo de atención. Es realmente la luz lo que se desea cuando cualquier otro móvil está ausente" (Weil 2024, 87).

L'amistat pura captura el desig i el buida d'objecte en tant que troba plenitud en l'ésser estimat en l'instant i l'existència present i completa amb tota l'ànima. En aquest punt l'ésser estimat se'ns mostra nu i real. Això permet estimar concebent l'altre com un ésser que té valor en si mateix.

No hem de desitjar l'amistat pura en tant que és de l'ordre de la gràcia. Ens hem d'esforçar per cultivar-la i per ser capaços de sostenir-la. Aquest esforç ens demana compromís i treball sense poder exigir ni esperar l'amistat com a recompensa. Quan la imaginem o la somiem ja ens posem directament al centre. L'amistat s'exerceix i en tant que això és una virtut, una disposició que s'ha de practicar aquí i ara, en tot moment, sense garantia, promeses ni resultats.

Amb el paràgraf anterior no hem d'entendre que hem de rebutjar l'amistat sinó que hem de negar-nos a somiar i fantasiejar amb els plaers que aquesta ens pugui donar. Parlem, doncs,

d'un moviment que rebutja el desplaçament de l'atenció a l'imaginari on la persona amiga es veu situada com en un escenari mental a disposició del nostre gust, dels nostres reclams.

D'altra banda, hem de fugir de restar encadenades per cap afecte concret. Aflora en aquest punt un concepte clau dins la concepció d'amistat weiliana: el concepte de distància. Weil ens diu sobre ell que "estimar amb puresa és consentir la distància, és adorar la distància entre un mateix i el que estimem" (Weil 2021, 116). La distància és el medi necessari on es construeix l'amistat pura. És el que l'evoca en un espai de suspensió i de no possessió vetllant, en canvi, per l'aparició d'un lloc d'humilitat, de consciència.

Formar part d'un vincle d'amistat no ha de voler dir mai fondre la nostra essència individual en comunió a l'altra persona. Ans al contrari, implica preservar, conèixer la singularitat nostra en tant que única i vincular-nos amb algú altre concebent la seva individualitat de la mateixa manera. Compromís que vetlla per una aproximació quasi total mentre manté la distància i reconeix, d'aquesta manera, el seu valor.

Certa reciprocitat és essencial en l'amistat: que tot l'amor vingui només d'una de les dues parts ha de portar al que estima a tallar el vincle per preservar el respecte al lliure consentiment de l'altre. En un altre cas, si una de les dues parts no respecta l'autonomia de l'altra, la part afectada també haurà d'acabar amb el vincle per respecte a si mateixa. No es pot acceptar un vincle d'amistat pura on una de les parts implicades hagi de sotmetre's. Si això últim fos així, l'amistat esdevindria necessària i la necessitat embruta l'arrel d'una amistat pura des de la base. Per aquesta raó, en l'amistat no poden tenir presència el desig d'agradar ni el desig invers.

La distància comprèn l'acceptació necessària i completa dels dos éssers que la conformen en tant que estableix que són dues criatures completament diferents que no desitgen una altra cosa. No desitgen la fusió a la qual porta un amor corromput i dominant. L'amistat pura és, altra vegada, l'única harmonia entre contraris que permet "mirar a distancia y sin aproximarse al ser que le es necesario como alimento" (Weil 2024, 162).

Weil ens anima a discutir amb els amics, a no estar-hi d'acord, a vetllar per la riquesa del fet que sigui un ésser completament diferent de mi, el desacord és, de fet, una potencialitat molt important en el vincle amistós. L'amistat no ens salva ni ens estalvia el patiment. És incondicional i s'ofereix en el present tota sencera cosa que no vol dir que duri per sempre, però tampoc és rellevant això perquè el seu valor passa per sobre de la temporalitat: "*hay dos formas de amistad, el encuentro y la separación, y ambas son indisociables. Las dos encierran el mismo bien, el bien único, la amistad. Pues cuando dos seres que no son amigos están próximos, no*

hay encuentro; cuando están alejados, no hay separación. Conteniendo el mismo bien, son igualmente buenos" (Weil 2024, 101).

Se'ns fa evident, amb els capítols precedents, l'amistat pura com una idea perfecta gairebé impossible constituïda en pràctiques que s'orienten cap a una vida que valgui la pena de ser viscuda. Situar-nos a les bases de construcció d'aquest vincle com a eina per recuperar la pregunta de l'inici i qüestionar: què exigeix la concepció d'amistat en Weil? Quines formes de relació es tornen possibles o impossibles en aquesta exigència?

Desengranar, en aquest punt l'ideal fràgil d'amistat perfecte que presenta Weil com un sòl fèrtil des d'on pensar que (sense ignorar la seva qualitat d'excepcional) pren la inspiració que és constret en l'anàlisi com una construcció de pensament que qüestiona les formes evasives de viure. Formes que posen en risc la pròpia vida i la deixen sense sentit o pitjor, formes que buiden la vida de les altres.

Mónica Mesa ens diu al pròleg de l'obra *La Amistad*, que la manera més indigna de viure és, sobretot, la d'aquelles persones que: "reclaman nuestra compañía porque nos necesitan para sus propios propósitos, pues con ello nos restan humanidad" (Mesa 2020, 22). Hem vist com l'amistat en Weil és una inclinació al reconeixement de l'existència amiga i com a tal, s'oposa radicalment a una lògica que marqui el vincle amb un desig de possessió o necessitat.

L'amistat es configura en un espai que necessita respecte i preservació de l'altra, com una força il·luminada per una inspiració que es troba en el sobrenatural i al mateix temps ens connecta amb el món i les altres al pla terrenal. Força que necessita un moviment de descreació; sortir del jo per ser plenament amb algú altre. L'amistat és el miracle que permet aquesta unió i al mateix temps és una pràctica que desafia les bases adquirides en una nova manera de ser. Ho apunta també Mesa dient: "la amistad es para Weil una forma de disolución de nuestro vínculo identitario con nosotros mismos, es decir, con nuestra persona" (Mesa 2020, 29).

De quina manera aquesta estima singular preserva la humanitat de cadascuna i la conserva sense fer-la pròpia ni ferir-la? Què reconeix el vincle si no és la persona? Quines potencialitats tant de construcció com de ruptura permet l'exercici de l'amistat?

4. Esquinçament de la lògica instrumental basada en la relació entre mitjans i fins

Dins les lògiques que conformen el pensament polític s'assenyala com a central el lloc que ocupa el raonament ordenat en la separació entre mitjans i fins i la relació instrumental compresa entre els dos. Entenem els fins com allò que s'aconsegueix i/o es vol aconseguir al final de l'acció. Els mitjans, per altra banda, determinen les accions i els medis que es prenen per aconseguir els resultats esperats. Assenyalem la relació com a instrumental quan el mateix valor de l'acció (compresa en els mitjans) passa a ser vist com una eina a disposició d'assolir

quelcom, seleccionada en funció de la seva capacitat d'èxit i efectivitat. En aquest paradigma les accions es trien pel seu valor en l'acompliment d'un resultat previst i no tenint un valor en si mateixes.

En el monogràfic de Jorge Álvarez, l'autor ens presenta una dissertació detallada sobre l'enfocament de Weil en la qüestió sobre els mitjans i els fins. El text és clau en tant que comença exposant com la filòsofa (que va tractar amb profunditat el tema) introdueix una observació que transforma la lògica tal com s'entenia. Simone Weil observa una espècie de llei històrica general que li serveix per defensar que els mitjans no són instruments neutres sinó que després d'automatitzar-se esdevenen els propis fins. En aquest procés d'inversió acaben dominant el subjecte que queda absorbit i transformat en l'acte.

La lògica anterior suposa un punt de partida en tant que sotmet quasi automàticament els vincles entre persones a la deshumanització. Així comencem a tractar-les com a mitjans passant per un procés en què, guiats per la necessitat, acabem ignorant allò humà i pur que tenim relacionant-nos de manera controladora i depenent. Les relacions que en resulten són pobres i tòxiques i prenen força en la quotidianitat expandint els efectes del seu mal. Quan ens regim instrumentalment ho fem servint-nos de mitjans com la força i el poder sacrificant la pròpia vida i la de les altres en coses que paradoxalment només signifiquen aparents maneres de viure millor: els mitjans condemnen els fins formant-ne part des del primer moment en què són duts a terme.

Relacionant-nos des del poder i la força (categories amb molt pes a la teoria de Weil que només utilitzarem aquí breument) esquincem l'espiritualitat de les persones amb qui formem relacions. Al mateix temps, quedem ferides nosaltres en tant que actuem seguint moviments i decisions automatitzades en un logos que exclou el pensament i amor purs. La lògica dels vincles instrumentals suposa la reducció del valor humà a matèria i impregna la totalitat de l'estructura social.

Contraposar l'amistat pura que planteja Weil amb l'estructura d'una societat de vincles instrumentalitzats suposa el trencament d'una operativa. En el monogràfic, Álvarez, parlant de Weil, diu "no podía hablarse de revolución sin una transformación, sin la aniquilación de esas verdaderas estructuras de la opresión" (Álvarez 2023, 7). L'amistat com a relació fonamental i vàlida en si mateixa presenta una disrupció molt potent que afectaria les arrels de la manera de fer del sistema imperant. Analitzem primer les característiques socials d'aquest.

L'obra *Amor líquido* de Zygmunt Bauman ens serveix per situar-nos en un marc pràctic i així veure com en la societat contemporània de finals del segle XX i del segle XXI, justament afectada per la preeminència de la lògica instrumental, es fan evidents les ferides anteriors en la manera en com són percebudes i tractades les relacions humanes. El seu diagnòstic permet il·lustrar un context històric on la inversió de què parlava Weil es fa palpable en els vincles entre persones en el moment en què els llaços que podrien ser espais de reconeixement i cura mutus passen a regir-se per criteris d'utilitat, eficiència i satisfacció immediata i efímera imposant, d'aquesta manera, la seva pròpia lògica i subordinant les persones en el procés.

El context a analitzar ens mostra individus desconnectats, sense llaços ni vinculacions perennes. Les relacions viscudes s'adeqüen i responen a un temps de canvi constant que podem exposar esquematitzat en tres grans característiques: una priorització dominant de la productivitat, una lògica mediada pel consum i un paradigma que necessita la individualització per poder funcionar.

La racionalitat que empeny la necessitat de ser productives comporta que ens movem mogudes per la cerca del màxim avantatge. Analitzem les persones que ens envolten en tant que instruments servibles durant un temps concret per satisfer els nostres desitjos i paràmetres. Expectem, planifiquem i llegim a distància en una anàlisi periòdica de costos i beneficis en què convé la mal·leabilitat i la no intensitat. Ens desviem del compromís per deixar sempre les portes obertes i no sentir-nos atrapades ni privades de persones i vivències que podrien ser millors.

Tot això fomenta un canvi que es trasllada del concepte de relació al de connexió; passant de parlar de companyes a parlar de xarxes. Mentre la relació demana responsabilitat mútua, la xarxa esdevé un entramat de connexions i desconnexions constants en què ambdues opcions estan legitimades i es poden prendre en qualsevol moment. Les possibilitats venen i van i competeixen entre elles, són accessibles, senzilles i ràpides i corresponen a un desig que sempre és d'alguna cosa i que creix sense parar acompanyat de la necessitat imperant de mantenir-nos en moviment.

Mirem sense veure; sense patir gairebé cap alteració davant de l'altra "los ojos estarían ya convertidos para entonces en pantallas inexpresivas, y ninguna pantalla inexpresiva sufre daño alguno cuando se la coloca frente a otra" (Bauman 2018, 94). Les interaccions (la qualitat de les quals cada vegada es veu menys interferida per la proximitat física) estan centrades en el moment concret. Establir el contacte o trencar-lo cada vegada ens suposa menys esforços i menys temps. Procurem evitar la trobada per estalviar-nos la implicació; assegurar que en el cas que acabi el vincle, l'impacte d'afectació i de la petjada és mínima.

Des d'aquesta necessitat d'efectivitat els continguts de les converses es valoren molt menys que el moviment constant de tenir converses diferents, de la circulació. La introspecció queda substituïda per interaccions frenètiques que combinen de manera aleatòria, sobtada i indiscriminada la intimitat amb la banalitat. En aquest cas, el silenci significa l'exclusió. A ritme de renovació es potencien la lleugeresa, la velocitat i la novetat.

El model de vida consumista acompanya des de la base tot l'anterior i contribueix a dibuixar una idea d'amistat en tant que aprenentatge per acumulació progressiu (no sempre vivencial sinó après també per mitjà del càlcul i d'opinions alienes), constret en episodis breus, bruscs, impactants i fràgils que s'acaben de sobte i tornen a començar des de zero. Pensem les situacions que poden passar i com passaran, dissenyem prèviament els problemes per trobar solucions i poder formar-nos judicis.

La cultura de consum ens porta a tenir predilecció per les coses que en el moment en què les adquirim estan llestes per ser utilitzades oferint solucions ràpides, satisfacció instantània i resultats sense gaire esforç. Els moviments apareixen estructurats i podem tirar-nos enrere si no estem prou contentes amb el que esdevé. L'acte d'estimar en aquest context és equiparable a un article de consum i la persona amb qui el conformem és una eina que en el moment concret ens serveix per dur-lo a terme.

Els vincles operen en un desig que prioritza la comoditat i que es mou deslligat de la necessitat de cultivar-lo, de cura i de compromís anant directe al seu objecte. Modulem els llaços en funció de les opcions i de les alternatives que veiem o no disponibles i en les que decidim invertir quan considerem que fer-ho ens sortirà rendible.

Ens trobem bombardejades constantment per missatges que ens diuen que ningú és indispensable. Cada persona competeix per progressar ella mateixa i coopera només sota interessos concrets sense vinculacions que perdurin en el temps ni que siguin significatives. Comprometre'ns i involucrar-nos massa en les relacions esdevé un risc.

La individualització assumeix individus sols entenent el terme com a unitats viables per la supervivència a la societat sense potenciar-ne, però, la seva singularitat. Per tot el que ja hem introduït que suposen, malgrat que les relacions afectives continuen sent considerades prioritàries i dominants del nostre focus d'interès, són llegides en tant que problemàtiques. Aquesta ambivalència es tradueix en una tensió quan, per una banda, anhelem la connexió humana i per l'altra patim quan augurem un compromís que ens pot causar responsabilitat, càrregues i conflictes que afectin la llibertat i el propi benestar.

La nostra actitud, com a conseqüència, està en una alerta constant, en una vigilància i una desconnexió que procuren fer-nos sentir segures al mateix temps que augmenten les nostres necessitats. La mirada a les altres també està interferida per les característiques anteriors: l'estat d'alerta el dirigim constantment també als moviments de les que estimem. És habitual la sensació d'inseguretat i la certesa que ens faran mal. A la pràctica, aquestes premisses es converteixen en comportaments poc constructius i sobretot superficials i en vincles en què o intentem complaure o intentem controlar. Tot té un recanvi i ningú és imprescindible així que aprendre a reparar, en molts casos, no resulta productiu. Estimem algú perquè aquella persona s'ho mereix. Per la mateixa regla de tres ens costa extremadament pensar que l'altre ens estimarà i ens guardarà respecte simplement pel fet de ser nosaltres.

La vulnerabilitat, la nostra i l'aliena ens espanta i ens allunya. Els llaços profunds comporten risc i són cada vegada més complexos de sostenir. Al mateix temps, l'entorn, les circumstàncies i les dinàmiques que hem anat adquirint socialment s'hi adapten cada vegada menys. Hem arribat a un punt en què la relació entre cuidar d'una mateixa i cuidar les altres sembla incompatible. La distància des de la qual configurem les relacions ens protegeix i ens serveix de pantalla, una pantalla que a més podem triar i modificar. Aquesta ens fa sentir invulnerables i estabilitza el jo en una suposada calma enmig del conglomerat de connexions i desconnexions etern del nostre voltant.

La inèrcia d'aquesta manera de vincular-nos a la societat moderna, consumista i individualitzada agafa pes i perpetuïtat per si sola deixant de potenciar activitats i vincles que no produeixen beneficis mercantils i dirigint grans esforços per conquerir i envair els espais que els caracteritzaven. Bauman ho assenyala quan referint-se als actes amb què constituïm llaços humans entre els quals inclou, per exemple, la cooperació entre amics diu: "los ámbitos de la vida no mercantilizados todavía deben ser mostrados como rincones poco fiables donde acechan peligros que no se pueden evitar sin ayuda de herramientas o servicios comprados, o deben ser tachados de inferiores, repulsivos y, en último término, degradantes" (Bauman 2018, 103).

Recuperem, com a contrapartida de l'anterior (i connexió amb el que dèiem en un inici), la noció d'amor pur com a "fuerza-no fuerza, el vector que podría neutralizar la fuerza" (Álvarez 2023, 12). Aterrem un vincle que a diferència del que descrivíem, necessita una actitud descentrada, una mirada cap a les altres que ha de ser atenta, una fissura d'irrupció en la perpetuïtat de la mecànica descrita. L'obra de Weil presenta l'amistat com a harmonia de contraris que, en aquest moviment, esdevé, com assenyalàvem, l'únic vincle que opera fent balança entre la

necessitat i la llibertat: amistat com l'encarnació possible del desig de compartir proximitat i la necessitat de no possessió. Posem en conversa amb l'anterior, la tesi de la noció de l'impersonal que Weil ens planteja al seu assaig "la persona y lo sagrado".

En el centre del que s'argumenta durant l'assaig hi trobem la diferenciació entre el concepte de persona i el de sagrat: ""Su persona no me interesa". Esta frase puede tener lugar en una conversación afectuosa entre amigos próximos, sin herir lo que de más delicadamente receloso hay en la amistad. Por lo mismo diremos sin rebajarnos: "mi persona no cuenta", pero no: "yo no cuento" (Weil 2001, 1).

Reprenent i estenent el fil de l'argumentari dels primers capítols, el que s'anomena com a persona tindria equivalència amb el que al capítol d'anàlisi de l'amor en la gravetat anomenava com a jo. La persona és la identitat limitant i canviant de les criatures, és adaptable i construïda socialment, és egoista. La persona és creada i mollejada al llarg de la vida en què intentem protegir-la i ens manté en un sentiment irreal de pertinença i autenticitat.

Tanmateix, en el més profund de cada criatura (atorgat pel mateix fet de ser-ho) hi ha una llum; una regió sagrada i impersonal. La presència del sagrat és dins nostre des que naixem i fins que morim, és una part de l'absolut evocada en cada ésser particular. En el text se'ns parla d'aquesta part com un crit que malgrat que té una força visceral està mancat de potència d'expressió.

El sagrat és crit perquè és un reclam de bé (no podia ser de cap altra cosa assenyalant el seu origen sobrenatural). Weil caracteritza l'anterior dient que en el fons de l'ànima de tots els éssers hi ha una veu molt profunda que, independentment de tot el que vivim i passa en l'exterior, espera que se li faci el bé i no el mal. El reclam d'aquesta part que s'esquinça quan se li fa mal, està situat al bell mig del valor de cada criatura.

La qualitat d'impersonal prové del seu origen fora del pla terrenal. El sagrat de cadascú és aliè a la persona sense desvirtuar la seva valuosa existència en particular, com a criatura. El sagrat és pur i impregna cada ésser humà d'una participació de l'essència divina, és una potència que contempla el que som de manera sencera, tant el nostre cos com la nostra ànima.

En el transcurs de la vida des de la persona i la realitat que ens envolta, ens veiem privades de la influència del sagrat. En la mesura que demana el bé i se li fa mal, la llum no desapareix, però perd capacitat d'escolta i de comunicació: es fa cada vegada més petita, més dèbil i més maldestre. La conseqüència de l'anterior és que els éssers que han estat sotmesos a més dolor són els que menys saben parlar i queden relegats als marges que implica aquesta aparent falta

d'habilitat. Des de la persona, però, tampoc podem rebre la influència de la llum: la persona no és sagrada, en el cas que ens ho sembli és en tant que vivim en una mentida.

Per remeiar la falta de capacitat d'expressió del sagrat Weil reclama la necessitat de tres coses: una educació pública que ofereixi medis d'expressió, un règim que posi a l'abast de les criatures espais de silenci i atenció on el crit, fràgil, pugui escoltar-se i per últim, un sistema regit per persones amb la capacitat i disposició d'escoltar-lo i entendre'l.

Aturar-nos en la necessitat d'un espai de silenci i atenció ens serveix per apuntar l'amistat pura com una possibilitat fèrtil on fer sentir la part del sagrat de cada persona. L'amistat com un espai de cura desinteressada, de caliu sense possessió. Com un lloc que ofereix, sense condició, respecte per l'existència amiga la qual cultiva des de l'espera i procurant-li l'escolta en el major grau possible. Amistat com a comprensió i interès absoluts que reclamen una desvinculació prèvia del jo per tenir sentit.

Fins aquí les tesis de Weil de l'harmonia sobrenatural de contraris i de la noció d'impersonal ressegueixen un fil que reclama la necessitat de conservació i preservació del valor inscrit en cada persona, del desig de bé. La noció d'amistat de Weil ens permet un desplaçament de la lògica instrumental analitzada en tant que permet a la mirada de deixar espai i veure així, la llum.

Posar en joc l'amistat connecta també amb un altre dels temes principals de l'assaig: la col·lectivitat entesa com el moviment amb què s'identifica la persona quan passa de dir *jo* a formar part d'un *nosaltres*. La persona té una tendència mecànica a subordinar-se en un col·lectiu; hi està naturalment sotmesa. Aquesta vinculació inherent exclou completament a la col·lectivitat d'una connexió amb la part sagrada de l'ànima.

La col·lectivitat eleva les mentides i els errors que velen el discerniment de la realitat amb el pecat de la idolatria. Amb ell adopta una identitat i un caràcter transcendent que desorienten els éssers que la conformen. La col·lectivitat és buscada en la seva falsa aparença que promet, entre altres coses, reconeixement i identitat als individus que la conformen, que l'alaven i s'hi impliquen com si fos sagrada en una concepció que, per més que ho vulgui, no disposa d'autèntica virtut.

"Lo personal se opone a lo impersonal, pero existe un tránsito de lo uno a lo otro. No hay tránsito de lo colectivo a lo impersonal" (Weil 2001, 5). La cita anterior evidencia com el contacte amb la col·lectivitat anul·la la capacitat de concebre el sagrat i, per tant, la realitat i el bé. Com ja havia assenyalat, per Weil, l'accés al sobrenatural només és assolible per mitjà d'un acte de suprema atenció que, tal com ens diu a l'assaig, només és possible en soledat.

Si bé és cert que Weil assenyala, en diverses ocasions, que la despossessió del jo és un procés individual, també ubica l'amor i concretament el vincle pur de l'amistat com una manera d'accedir a la veritat. Contraposant les dues formes d'associació humana, tenim, per una banda, que la col·lectivitat es descriu en tant que escenari que impedeix l'atenció, que empresona l'ànima a la condició de persona i al reconeixement que això exigeix, que malmet i violenta mirant només la seva perpetuïtat i benefici. L'amistat, en canvi, és un vincle proper i sense invasió que, a través d'un previ descentrament del jo i anul·lament de l'ego, prioritza el respecte per l'essència de l'altra en tant que l'existència plena de l'amiga és l'única font del nostre desig.

Les persones ens reconeixem en les altres quan som capaces d'estimar, l'estima pura és excepcional quan reconeix la llum de l'altre que al mateix temps ens fa veure la pròpia. Ens ho diu Weil a la Gravetat i la Gràcia quan, cito:

> *Els mateixos mots poden ser vulgars o extraordinaris segons la manera en què s'han pronunciat. I aquesta manera depèn de la profunditat de la regió de l'ésser d'on procedeixen, sense que la voluntat hi pugui fer res. I, per una concordança meravellosa, tocaran la mateixa regió en aquell que escolta. D'aquesta manera, el que escolta pot discernir, si té discerniment, el que valen aquestes paraules* (Weil 2021, 119).

L'amistat com el vincle desinteressat en què ens és permès experimentar una gratitud pura cap a l'amor ple de l'altre, expressat recíprocament des del nostre interior.

L'amistat permet reconèixer i donar veu al sagrat que tenim dins, és una palanca a l'elevació espiritual basada en la cura i el respecte. Disposa una existència que s'autoafirma i concreta en una relació amistosa i sincera que necessita el silenci i l'espera. Aquests elements últims ens permeten connectar-la amb un tipus d'acompanyament que s'obre a la possibilitat de teixir-nos en nous vincles socials. Parlant de la vida i les circumstàncies que haurien de gaudir els éssers humans, Weil diu: "a todos los demás, un poco de bienestar, mucha belleza y la protección contra quienes les hagan el mal; en todas partes la limitación rigurosa del tumulto de las mentiras, de las propagandas y de las opiniones; el establecimiento de un silencio en el que la verdad pueda germinar y madurar; esto es lo que los hombres se merecen" (Weil 2001, 18).

L'amistat pura, des d'aquest punt de vista, juga en contra de la cosificació. Eleva el que cadascú és: reconeix el bé pur de la profunditat en el que va inscrita la qualitat sagrada de la persona. L'amiga ja no pot ser tractada des de cap lloc altre que des de l'apreciació del valor enorme que porta inscrit. Amistat que es basa en una atenció impersonal que no aïlla sinó que transforma.

La cura de la part sagrada de les criatures està estretament vinculada a la justícia. La justícia que ha de ser impartida per les persones es defineix com la pràctica de vigilar que no se'ls hi faci mal. Weil expressa com a partir de l'elaboració de la noció de dret s'ha malinterpretat la justícia amb un altre sentit. El dret ateny a la persona i no a l'ésser en la seva qualitat de transcendent. Els drets, units a la persona, comprenen els drets per garantir la realització personal que no fan més que fomentar un ego des del que no podem accedir als altres més que per relacions superficials com veiem en un inici i en l'anàlisi de Bauman.

Weil assenyala a la "Persona y lo sagrado" com el dret esdevé una noció que posa en joc el quantitatiu i que necessita la força expressant-se amb la reivindicació. El dret es mou a partir de nocions comercials, de particions, de jerarquies, de compensacions. El dret negocia amb les ànimes pensant que pot recompensar-les i/o posar-los un preu. Propugna el progrés i es desplega per mitjà de la col·lectivitat. La noció de dret, que tensa la lògica instrumental i en fa ús, fomenta vincles que giren al voltant d'interessos velats per les necessitats particulars de cadascú i, sobretot, dels interessos en societat.

Weil assenyala com el camí i els passos cap a la justícia són petits, silenciosos i en ocasions dèbils però decisius. L'amistat pura (en requerir un espai de distància, respecte, cura i silenci) també se'ns presenta, en aquest punt, com una esquerda amb la potencialitat de construcció de noves possibilitats: "cada uno de los que han penetrado en el dominio de lo impersonal encuentra allí una responsabilidad respecto a todos los seres humanos" (Weil 2001, 6). Acostar-nos a una manera de relacionar-nos que posa al centre la mirada responsable cap als altres i la torna una conseqüència directa de la seva manera de mirar i, tal com diu la cita, que podria trencar la lògica instrumental de medis i fins, del consum, del progrés i de l'individualisme com a base: "hacer justícia al otro es ponerse en su lugar. Porque amamos su existencia como persona, no como cosa" (Mesa 2020, 46).

El sagrat situa un ésser que no s'esgota, que no és nombrable ni es pot fer servir, no pot, en definitiva, integrar-se en una finalitat ni ser un mitjà per aconseguir quelcom, trenca de manera directa amb aquesta concepció. Parlem d'una no instrumentalització que és radical, que no canvia el model sinó que el torna completament incompatible: "allà on l'esperit deixa de ser principi, deixa també de ser fi" (Weil 2021, 117). Relacions sense funcions, no serveixen per a quelcom determinat, juguen en una dimensió irreductible.

Construcció de l'amistat com una relació central, petita, però amb una potència infinita que podria expandir-se. Representació d'un llaç entre individus que necessiten la connexió profunda i la implicació plena en el vincle sempre mediades per una distància que permet la no intrusió.

Acolliment de la vulnerabilitat, escolta atenta i activa que permet la recepció del crit feble i la posterior responsabilitat de protegir-lo sense fer-lo d'una mateixa. Espai que es regeix en la no possessió ni tan sols de manera simbòlica: no definim l'altra, no la interpretem ni la intentem adaptar a la nostra narrativa.

Desvinculació de les tendències consumistes que prioritzen l'efectivitat per un desig sense objecte que té un valor incommensurable i que no pot quantificar-se ni accepta dinàmiques de mercat. Amistat que (a diferència del que veiem abans en una operativa relacional que prioritzi el consum) no mesura el benefici en l'acumulació ni l'aprenentatge, en la prova i error sinó que canvia l'estructura del paradigma en una acció que no necessita valoració ni benefici per ser apreciada. Un llaç que no consisteix a intercanviar sinó en sostenir essència que no podem convertir en objecte.

Amb aquesta tesi Weil traça un moviment que dibuixa la manera d'habitar una aparent impossibilitat, amistat pura que es fa lloc com cap altre vincle en una contradicció des de la qual té el poder de desafiar una estructura i un sistema. Introducció de fissures i obertures que apunten al sosteniment, a l'acollida, a l'escolta i al reconeixement: a la presència.

Es constata, amb aquest capítol, a l'amistat en tant que esforç gratuït que troba la totalitat del valor en la seva pràctica i que, reconeixent la llum sagrada de cada criatura, s'articula en una oposició que fa incompatible un model instrumental dels vincles. Pensar-la en la seva dimensió de virtut ens ha abocat a una anàlisi de la manera de donar-se de l'acció. Malgrat que s'estructura en un marc diferent, és precisament aquest assenyalament de l'acció que ens fa de nexe amb el pròxim capítol albirat amb la cita: "la vida no acaba en el propósito de actuar, que es el que da forma a los medios y fines de mi acción, sino que comienza en el propósito; la acción es para Weil un sentimiento, una inclinación, un pensamiento" (Mesa 2020, 21).

5. En el nivell de la lectura i la percepció; amistat com a proposta d'orientació de la mirada

La cita anterior permet afirmar que tota acció té el seu origen en un propòsit que, com hem vist en l'amistat pura, és desig sense objecte ni apropiació. Aquest desig es vincula amb el coneixement no entès com a possessió intel·lectual, sinó com una manera d'estar davant la realitat. Així, l'orientació de la mirada del subjecte determina allò que pot ser conegut. La manera de percebre i de mirar, en aquest cas, a la persona amiga, és ja una acció transformadora.

En el llibre *Percepción y lectura en la filosofia de Simone Weil* se'ns descriu com al pensament de la filòsofa, la noció de lectura permet pensar la percepció no com un accés immediat, transparent i neutral a la realitat, sinó com un procés interpretatiu configurat per disposicions morals, afectives, espirituals i relacionals. El que el subjecte percep no és mai independent de la manera com llegeix el món, és a dir, de les estructures de sentit a través de les que s'hi relaciona. En aquest marc, la lectura designa la forma mateixa de la percepció: el mode per mitjà del qual el subjecte constitueix significació en la seva trobada amb el món i amb les altres. Així, Weil afirma que "El cielo, el mar, el sol, las estrellas, los seres humanos, todo lo que nos rodea es igualmente algo que leemos" (García 2015, 136).

Seguint el fil anterior, les persones ens trobem ininterrompudament evocades a una lectura de significacions tot i que gairebé mai en siguem conscients en la nostra experiència quotidiana. El que llegim se'ns presenta com l'aparició d'un sentit. Així, la lectura no suposa un dualisme entre un subjecte i un objecte separats, sinó que esdevé una relació immediata entre una subjectivitat primària i les significacions que es constitueixen o que li són donades. El punt de partida és, per tant, la relació mateixa: quan percebem el món interpretem des de la nostra situació, però ens trobem també amb una realitat que resisteix i que mai controlem completament.

A conseqüència de l'anterior, el subjecte lector no s'entén com un ego tancat en si mateix sinó com una consciència orientada a un sentit que no és plenament ni produït ni posseït per ell. En el moviment de la lectura hi entra en joc un nivell primari i prelingüístic de l'experiència. Apareix, en primer terme, un sentit que afecta un lector inicialment passiu, però que hi configura una relació determinada en funció d'aquells sentits que ha après a llegir i aquells que no.

Llegir, doncs, és participar activament en la constitució del sentit i al mateix temps exposar-se a una realitat transformadora de la pròpia lectura. Weil no reconcilia el conflicte en una síntesi sinó que manté la tensió constant fent que el que llegim sigui al mateix temps real i no real. A causa d'això, introdueix la lectura no només com a teoria del coneixement sinó com una pràctica ètica i espiritual on el sentit emergeix de la relació viva i problemàtica entre consciència i món.

Com que el contingut sensible que se'ns dona en l'experiència de lectura és immediatament interpretat en la seva significació, la seva dimensió material, malgrat que mai no deixa d'estar present, està velada rere el sentit que hi llegim. En funció d'això, una cosa o persona pot donar lloc a lectures diferents sense variar per ella mateixa. Fins i tot en l'intent d'accedir a la unicitat d'allò percebut, no podem relacionar-nos-hi al marge d'una manera d'interpretar-ho. S'evidencia, encara més, la implicació originària de la lectura en la manera com el món se'ns dona, en correlació amb l'activitat pròpia del subjecte lector.

Atès tot l'anterior, la lectura no es limita a ser un exercici mental, sinó que implica dimensions afectives, pràctiques i morals de la persona que llegeix. Com que els aspectes emocionals i valoratius tenen plena rellevància en la constitució de l'experiència, tota lectura pressuposa una determinada disposició corporal i afectiva. En aquest sentit, les configuracions morals, tant individuals com col·lectives, deriven de maneres de llegir que vinculem a interessos que, al seu temps, estructuren la nostra percepció.

La manera com cadascú llegeix es constitueix en un aprenentatge vinculat a l'hàbit i al cos. La construcció d'aquest procés, juntament amb el paper originari i central de l'acció corporal en la constitució del sentit, permet suggerir que, fomentant accions concretes, és possible incidir sobre els significats llegits. En aquest entramat s'hi entreveu una força de transformació social que assenyala la potencialitat i riquesa que podria engendrar, des de l'arrel, una direcció o altra de la mirada. A l'anàlisi que es fa al llibre veiem aquesta idea ja impresa en el pensament de Weil quan, cito:

> "*Si el sentido leído (el "móvil") es correlativo de una acción, esto no sólo significa que el sentido suscita movimiento sino que el movimiento suscita sentido: podría pensarse entonces que el modificar voluntariamente la acción redundaría eventualmente en un cambio del sentido leído, de los "móviles". Esto es para Weil algo a tener en cuenta en este programa de transformación social que propone*" (García 2015, 154)

Haver definit l'experiència humana en termes de lectura significa, com havíem dit anteriorment, que el sentit que creem en la nostra relació amb el món és real i no real al mateix temps: les lectures són arbitràries en tant que no disposen d'un fonament absolut i estan situades i configurades històricament i corporalment. En aquest punt, es problematitza la inexistència d'un criteri de valor per examinar i qualificar les lectures un cop la vida humana s'ha revelat com a pura diversitat.

En l'entramat de diferència radical descrit, la lògica imperant del jo ens fa adoptar com a real i natural cert univers tancat de possibilitats d'experiència que ha sigut, en realitat, construït.

Significa restar en la impossibilitat de veure que existeix quelcom més enllà de cert límit pel fet que aquest no apareix com a tal, eliminant, entre d'altres, la possibilitat de relació amb lectures alienes.

Partir del reconeixement de l'experiència humana com a diversitat incommensurable i relativa no comporta necessàriament a Weil a restar en una postura relativista. El motiu és que aquesta postura s'integra en el plantejament només en la mesura que representa, per una banda, una obertura a la diversitat d'expressions de la veritat inexpressable i per l'altre, una crítica a qualsevol institució, religió o saber que pretengui ser absolut. Que Weil adoptés una actitud relativista implicaria negar-se a anar més enllà de la descripció de la condició humana i no problematitzar-la. L'anterior s'allunya considerablement de la postura que segueix l'autora la qual, tot i prendre consciència de la debilitat de tot esperit humà, no es conforma a afirmar que tota lectura és igualment vàlida sinó que ens exposa a dos camins: o ens endinsem en la pèrdua de significat o busquem un camí de resistència que ens tensi i impulsi cap a la cerca d'una relació justa amb la veritat i el bé.

Situant l'anàlisi anterior a l'àmbit de les relacions amb les altres, constatem que hi ha perspectives que no ens seran completament traduïbles, que l'altra té una realitat que, en última instància ens és irreductible. Aquesta idea pren força en relació amb un fragment de La *gravetat i la gràcia* on se'ns diu que el fet de llegir de determinada manera els subjectes és propi de la nostra experiència i condiciona frontalment la manera en què ens movem o comportem corporalment respecte a ells així com el sentit que prenen: "llegim, però també som llegits pels altres. Interferències d'aquestes lectures. Forçar algú a llegir-se a si mateix com el llegim (esclavatge). Forçar els altres a llegir-nos com ens llegim a nosaltres mateixos (conquesta). Mecanisme. Normalment, diàlegs de sords" (Weil 2021, 194).

Diàleg de sords quan, de normal i sense la presència de l'esforç d'atenció, la realitat de l'altra és interpretada únicament des del jo, sense sortir-ne ni donar compte del fet que té una veu o encara pitjor: quan llegim les altres com a coses (com veiem al capítol anterior). Llegir algú com a semblant és un cas particular del ser-amb-algú on canviar la lectura canvia la relació. Aquest canvi se situa en l'extrem contrari de l'esclavitud tal com s'entén a la cita. La justícia, en aquest cas, s'identifica amb l'amor i es tradueix en el fet de llegir l'altra com a lectora.

S'introdueix una esquerda en el model egoista quan podem concebre l'altra com un subjecte que llegeix el món des d'una perspectiva pròpia, com una consciència que també interpreta, sent i dona sentit. L'altra té una interioritat que no podem posseir, l'altre apareix en la nostra

percepció, però, al mateix temps, excedeix el que jo puc captar d'ella: concebre l'altra en tant que perspectiva singular.

Presentar, en aquest punt, l'amistat com a pràctica que és assenyalada com a privilegiada per Weil en diverses ocasions per tenir tendència a major intensitat, a un significat profund. Amistat com a activitat i acció revestida d'una força transformadora en la manera d'estructurar les relacions apuntant al bé i a la veritat. Pensar-la com una obertura en un canvi en la percepció de les altres, en la manera com ens apareixen i en la predisposició a actuar reconeixent-les justament. L'amistat no només com a conseqüència d'una determinada mirada, sinó com una pràctica que educa la mirada mateixa.

L'anterior guarda relació amb el poder transformador de l'acció que recalcàvem abans i que Weil descriu quan parla de la "libertad de decisión y de acción no como un mero ejercicio intelectual llevado a cabo en un momento sino como una libertad arraigada en la mediatez de un aprendizaje corporal" (García 2015, 156). La llibertat apareix així construïda mitjançant pràctiques, atenció i transformació dels hàbits que afecta la nostra manera de percebre, reaccionar, moure'ns i relacionar-nos. Així, la lectura esdevé una pràctica corpòria en què la relació justa amb les altres no depèn només d'una decisió moral abstracta sinó de transformar hàbits perceptius, desaprendre lectures instrumentals i educar el cos i l'atenció en relacions no dominadores.

Passar a veure el món com una comunitat de lectores on el jo no és autosuficient ni absolut i es descobreix limitat per altres perspectives amb el poder d'interrompre, reprimir i modificar la pròpia realitat. La manera com interpretem és apresa socialment, cap subjecte percep el món de manera completament individual o autònoma: "*la experiencia humana es siempre una lectura con otros lectores y una lectura de otros lectores, si bien este originario ser-con-otros puede ser asumido o negado*" (Gómez 2015, 280). La percepció no és neutral ni purament privada i la lectura, com s'ha dit, està històricament, culturalment i políticament configurada. Tenint tot això en compte, situem la lectura com a pràctica ètica que ubica al centre una dimensió relacional de l'existència i reclama la necessitat de l'atenció com a eina de cura i manteniment de la singularitat. L'amistat serveix, en aquest punt, com a model potencial de pràctica relacional que conjuga una convivència basada en l'amor i la justícia.

D'aquesta manera, s'articula una proposta de possible mediació entre lectures, que en un inici, eren incommensurables (analogia a l'amistat vista com a harmonia sobrenatural entre contraris): amistat i atenció que no anul·len la diferència entre lectures, però disposen del potencial d'obrir una forma de relació que no sigui dominadora ni reductora. Dibuixem un camí

que no pretén fusionar la multiplicitat de perspectives en una veritat total i unificadora sinó educar la percepció mitjançant una atenció creadora perquè pugui sostenir l'aparició de l'altra com a inspiració per la pròpia existència, però des d'una distància que mira per preservar la no possessió d'aquesta.

Pren força, en aquest punt, la idea que l'ètica no es fonamenta principalment en decisions abstractes ni purament voluntàries sinó que ha de passar per una transformació de la percepció i l'atenció. Amistat que concorda amb una proposta ètica que no funciona com a codi normatiu extern sinó com a orientació de la mirada en una transformació de la lectura. El marc d'operació és anterior al nivell normatiu situat ara en la forma mateixa de percebre i reconèixer l'altra.

Mentre que, com ja s'ha dit, l'àmbit de la vida humana es mostra sempre en una diversitat que li és pròpia, la certesa d'una unitat de sentit o el que serien la veritat i el bé només pot definir-se i aparèixer negativament com la constatació d'un límit que es troba més enllà de l'experiència. La unitat se'ns dona a través de la multiplicitat de l'experiència en la construcció d'una representació del món que inclou el buit, per fer-ho, el centre de perspectiva des del qual s'organitza la vivència se situa fora d'aquesta no com la seva part sinó com la seva orientació. Aquest plantejament (que ja apareixia en el capítol d'amor i gràcia), connecta amb la necessitat d'un moviment d'humiliació i humilitat del jo en constatar que no és el centre i que de fet, res de dins del món ho és.

Ubicàvem ja en aquell capítol l'amistat com una de les maneres implícites d'amor a Déu; al bé. Retornem a aquesta idea per recalcar que llegir, en una relació d'amistat pura, orientant-nos a la veritat consisteix en un exercici de l'atenció. Un exercici on l'absència d'allò absolutament Altre es fa present en una presència-absència que és inherentment una tensió contradictòria de la què no en desviem la mirada ni cedim fent-ne una falsa síntesi. L'amistat pura esdevé una lectura mediadora que, conservant la diversitat i la irreductibilitat inherent, és igualment propera a la veritat (de la que mai ens podrem apropiar).

En aquest sentit, l'atenció actua com una intersecció entre la part natural i sobrenatural de l'ànima, que ens fa ser capaces d'entreveure els reflexos d'un ordre que apunta a la veritat i al bé. Ho veiem a La *gravetat i la gràcia* quan parlant de l'exercici de la lectura Weil escriu:

> "la lectura –llevat d'una determinada qualitat d'atenció- obeeix la gravetat. (...) Amb una quantitat d'atenció més alta, llegim la gravetat mateixa, i els diversos sistemes d'equilibri possibles. Lectures superposades: llegir la necessitat darrere la sensació, llegir l'ordre darrere la necessitat, llegir Déu darrere l'ordre." (Weil 2021, 195)

Atenció que és una facultat espiritual, una disponibilitat radical i oberta. La cita mostra com la perfecció de la lectura atenta serveix a la perfecció de l'atenció com a mode de comprensió que comporta la capacitat d'esdevenir pantalles, cada vegada més transparents, del reflex diví. S'elabora una connexió amb el sobrenatural que no fuig ni actua com un totpoderós sinó que mira profundament[1]. D'aquesta manera, Weil intueix que l'ordre existent darrere la necessitat no s'imposa per força sinó per atenció, acceptació, silenci. Se'ns fa evident la importància de la lectura en la seva possibilitat de transformar la realitat viscuda.

En concordança amb l'anterior, l'atenció a l'article de Maria del Sol Romano apareix definida des d'un inici sent "la clave de una relación auténtica con lo real" (Romano 2021, 2). L'atenció és la mirada que ofereix la possibilitat de reconèixer l'existència de l'altra com una realitat exterior al jo d'una mateixa. El despreci és el contrari de l'atenció que podria ser entesa com a apreci per la mateixa regla: com l'única mirada capaç de veure l'altra en la seva veritat "mirada atenta, en la que el alma se vacía de todo contenido propio para recibir en sí al ser que mira, tal cual es, en toda su verdad" (Romano 2021, 8). Atenció creadora que, paradoxalment, no crea sinó que reconeix allò creat.

L'atenció com a pràctica suposa un exercici i un treball que modifica la nostra manera de percebre i (per la vinculació inherent que descrivia abans) d'actuar, ens ho diuen en el mateix article amb les paraules: "quien accede a estos niveles de atención, con el tiempo no solamente alcanza un progreso espiritual, sino también moral, lo que comporta un compromiso social i político" (Romano 2021, 3). Es fa patent altra vegada la relació entre el fet de percebre l'altra com a amiga i el compromís que neix de manera directa envers ella. Constata això la possibilitat de construcció de noves formes relacionals d'acompanyament així com l'obertura a noves estructuracions basades en relacions afectives d'amistat que tindrien la capacitat de sostenir vincles valuosos per si mateixos, amb poder d'interpel·lar-se i deslligats del desig d'apropiació.

En el vincle d'amistat traduïm l'atenció també com el consentiment amorós i actiu a la coexistència d'un altre ésser amb nosaltres. Sent capaces de veure la nostra vulnerabilitat i l'aliena, concebem en l'altra un ésser amb la mateixa capacitat de relació i la mateixa necessitat de ser estimada.

Tornem a l'arrel, al principi del capítol, on parlàvem de la lectura d'un sentit com l'experiència més ordinària originàriament no lingüística ni conceptual però significativa i constructora de la nostra experiència de ser en i amb el món i les altres. Destacàvem l'amistat, recuperant la

[1] Remissió, per una millor comprensió als conceptes, a la relació amb el sobrenatural i al paper de retirada de Déu del capítol segon: amor i gràcia.

potència del vincle com a forma d'amor implícit al Bé i la capacitat de l'atenció creadora com a manera de ser de l'amistat que ens permet un reconeixement pur de l'existència de les altres en la seva plenitud i distància de nosaltres. Connecta, en aquest punt, una forma d'experiència mística de màxima intensitat significativa que orienta el model de tota experiència fundada, també en un espai de silenci i de cura, anterior al llenguatge.

Conclusions

La primera pregunta amb què s'obre el treball i que batega al seu centre, qüestiona quina és la concepció d'amistat que proposa Simone Weil. En els primers tres capítols s'ha elaborat un marc conceptual que sense la pretensió de transformar-se en una definició sistemàtica, idealitzada, ni tancada en si mateixa, dibuixa una sort de marc en què moure'ns i situar-nos i des del que pensar.

De la manera anterior, hem començat veient com en el pla de la gravetat (força mecànica de l'ànima) les relacions amb les altres estan predeterminades des de la centralitat del jo de cadascuna. El jo viu en una realitat velada que vetlla per la seva supervivència i benestar i utilitza els vincles com maneres o eines per sustentar-se i sentir-se reconegut. La mecànica instaurada d'aquesta manera, se sustenta en la força i el desig ascendent de poder de domini i de possessió. En conseqüència, les relacions esdevenen instrumentals i reconeixen l'altra en funció del que desitgem o volem que sigui.

Apropar-nos a la veritat i, per tant, al bé (que també pren el nom de Déu) només és possible amb la irrupció de la gràcia. La gràcia és la llum que davalla del sobrenatural i que en moments concrets té la capacitat de penetrar en el pla terrenal. L'amistat pura és vista per Weil com una de les vies d'entrada de la gràcia: l'amor és el que ens fa de connexió amb el real. El moviment d'amor pur pren com analogia la creació divina, que no consisteix en una expansió de la seva capacitat d'actuar sinó de la seva retirada i que, com a tal, és un moviment de màxim amor. Correspondre aquest acte passa per una descreació del jo, la conseqüent constatació d'un buit i l'acceptació de no voler omplir-lo.

L'amistat entesa com a unió sobrenatural de contraris és una activitat personal i humana que per mitjà de la seva pràctica ens acosta a una vida en connexió a la justícia i al real. Sent una pràctica que no es busca sinó que es treballa de manera aterrada. L'exercici del cultiu de la relació amb l'amiga, permet reconèixer la seva existència en la seva plenitud i sense voler-nos-en apropiar, posseir ni dominar. L'atenció és l'exercici d'obertura, de receptivitat pura, que ens permet sostenir la presència aliena, veient-la i acceptant-la pel que és. L'esforç d'atenció ens vincula al real i ens permet sostreure'ns dels vels que imposen la imaginació i els aferraments. Estimar algú sense imaginar-la, sense projectar-hi res, per fer-ho, el desig que impulsa la relació ha de ser un desig sense objecte. La distància és, per altra banda, l'espai on s'ha de donar el vincle.

Establir contacte amb el marc descrit permet pensar amb els conceptes, veure'n la potencialitat encarnada així com les maneres en què parlen a una mateixa. Arran d'això retornem a la segona

pregunta central del treball: què exigeix la concepció d'amistat en Weil? Quines formes de relació es tornen possibles o impossibles en aquesta exigència? Què implica pensar l'amistat com a manera de ser en el món i de ser amb les altres?

La primera via que s'ha pres busca a l'arrel de les relacions instrumentals i dibuixa un camí de pensament que segueix la pràctica de l'amistat com a esquerda a una relació amb un fi establert. L'amistat com a pràctica radical que exigeix, com dèiem, una transformació del subjecte i que necessita una responsabilitat silenciosa cap a les altres. Que té el seu fonament en el moviment de reconèixer el bé del sagrat de cadascú i trenca, així, amb la lògica de la deshumanització remetent al valor únic i inalienable inscrit dins de cada criatura. L'existència de l'amiga ens inspira i ens concreta davant l'amenaça permanent i actual d'una força cossificadora que afecta tant a qui la rep com a qui l'exerceix i que, al seu temps, es fa ressò a tota l'estructura social.

En la segona via, tenint al centre el concepte weilià de lectura, se subratlla la relació entre percepció i acció i el potencial polític i ètic que neix en el reconeixement i convivència amb la diversitat i singularitat. Apropar-nos a l'alteritat irreductible de les amigues com una manera no institucionalitzable de pensar el món i de ser-en-el-món. S'assenyala l'atenció com la pràctica de la capacitat de deixar-se afectar per la presència aliena, de parar-nos i ser capaces de veure les relacions múltiples entre el jo i les altres. L'atenció també troba un lligam bidireccional amb l'acció i permet l'orientació de la mirada capaç de veure a l'altra en la seva veritat.

Aquesta segona part permet situar la concepció de l'amistat en espais d'obertura i moviment que, tractant qüestions relacionades amb l'ètica i la política, dibuixen fissures i obren esquerdes. D'aquesta manera, el treball ens porta a situar l'amistat com a possible vincle que es configura en una base que no és dominadora ni cossificadora de l'altra ni d'una mateixa. Que sostreu al desig el fet de voler posseir i manté en tant que motor suficient i valuós que l'amiga existeixi en si mateixa.

Amb la capacitat de dirigir la mirada, l'amistat no es configura en un discurs amb la pretensió de ser únic, reglat i unitari sinó que amplia el seu camp per concebre la multiplicitat de les altres i apreciar-les com a inspiració al mateix temps que preservant-les amb cura i respecte. És aquesta inspiració que l'amistat disposa que, teixint-se des del silenci afavoreix una transformació interior i un compromís i responsabilitat amb allò exterior. Amistat que potencia l'amor com a motor, com a palanca i font d'energia que ens concreta en una existència compartida que s'arrela sense deixa la marca del jo en resposta a un desig de bé.

Si bé ser fidels a Weil comporta constatar l'amistat pura en la fragilitat i excepcionalitat que li són pròpies, donar resposta a les inquietuds i al contacte que han dirigit l'elaboració d'aquest treball obre la porta a situar el vincle en el seu valor de virtut i pràctica. Sense la pretensió de convertir-se en una resposta total de canvi social té la força germinadora de desobturar vies de pensament i acció afirmant-se en espais que evidencien el valor de la nostra existència en tant que compartida.

Llistat de referències bibliogràfiques

Álvarez Yágüez, Jorge. 2023. “En el corazón de la política: medios y fines. El uso del mal. El enfoque de Simone Weil”. Monográfico a Logos. Anales del Seminario de Metafísica 56 (2) 189-205. Ediciones complutense. https://dx.doi.org/10.5209/asem.88624.

Bauman, Zygmunt. (2003) 2018. *Amor líquido. Sobre la fragilidad de los vínculos humanos*. Traduït per Albino Santos. Barcelona: Paidós.

García, Esteban A. 2015. *Percepción y lectura en la filosofía de Simone Weil*. Universitat de Buenos Aires. TeseoPress. PDF.

Matheu Pau, Rosa Rius. 2023. “6/6 Una font de vida. Simone Weil sobre l’amistat”. Vídeo. Institut d’humanitats de Barcelona. https://www.instituthumanitats.org/es/cursos/simone-weil-presencial.

Mesa, Mónica. 2020. *La amistad, Simone Weil*. Traduït per Belén Quejigo. 5.ª ed. Madrid: Hermida editores.

Plató. 1953. *Fedro, o de la belleza*. Traduït per María Araujo. 8.ªed. Buenos Aries: Aguilar.

Romano, María del Sol. 2021. “Simone Weil: la atención y la acción como reconocimiento de la existencia”. Cuadernos salamantinos de filosofía Vol. 48, 471-489. Universidad Pontifícia de Salamanca. E-ISSN: 2660-9509. https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8175098.

Weil Simone. 2001. “La persona y lo sagrado”. Traduït per Alejandro Kaufman. Nombres revista de filosofía. Num. 16: Débiles. Centro de Investigaciones de la Facultad de Filosofía y Humanidades de la Universidad Nacional de Córdoba. https://revistas.unc.edu.ar/index.php/NOMBRES/article/view/4034/3859

Weil, Simone. 2021. La gravetat i la gràcia. Traduït per Pau Matheu. 2.ª ed. Barcelona: Fragmenta editorial.

Weil, Simone. 2024. *A la espera de Dios*. Traduït per María Tabuyo i Agustín López. 6.ª ed. Madrid: Editorial Trotta.